

EDITORIAL

Teniu davant dels ulls el primer número de la revista electrònica de l'ICIP, PER LA PAU/PEACE IN PROGRESS

La revista, que sortirà inicialment set cops l'any, en català i anglès (i en un futur també en castellà), neix amb la vocació de ser una eina per aportar anàlisi i oferir reflexions. Per crear opinió i difondre idees, particularment fomentades a l'entorn de l'ICIP i per centres semblants. Curt i ras, un instrument que vol crear opinió, generar debat i tenir incidència en el terreny de les idees i de l'acció, d'abast nacional, estatal i internacional.

En coherència, la revista s'adreça a dos grans grups d'usuaris. D'una banda, als sectors que ens marca la Llei de creació de l'ICIP: la comunitat acadèmica, les administracions públiques, el moviment per a la pau i la societat civil. D'altra banda, als sectors professionals interessats en els àmbits de treball de l'ICIP (en particular els mitjans de comunicació) i l'opinió pública especialitzada.

Com tota revista, té una estructura predeterminada. Disposa, a més de l'editorial, de quatre grans seccions: En profunditat –que desenvolupa un tema monogràfic amb articles, entrevistes i un racó per a saber-ne més–, la Tribuna –formada per diversos articles d'opinió–, Recomanem –amb ressenyes de llibres, informes, portals i institucions– i Actualitat –amb notícies de l'Institut i externes d'especial rellevància–.

Dedicar el primer número als vint anys de campanyes pel desarmament, i en particular a la segona sessió de revisió del tractat de prohibició de les mines antipersones, tot coincidint amb el seu desè aniversari, ha estat una decisió fàcil.

Primer, perquè implica un agraïment a la tasca del moviment per a la pau, que aconseguí un èxit, fent que el tema entrés en l'agenda i aconseguint que els estats n'acceptessin la conveniència i urgència de la prohibició, que ens recorda el desenvolupament del dret humanitari i de guerra arran de les mobilitzacions que provocà la batalla de Solferino. Segon, perquè és una campanya i un èxit que ha influït en moltes altres campanyes. I, tercer, perquè ens permet abordar en el futur la totalitat de l'agenda de desarmament i de limitació d'armaments. Esperem que la selecció de temes i d'autors us resulti útil.

Els darrers mots els dediquem al títol. Per la pau o « Peace in progress », vol recordar que la pau es un procés, un treball constant, quotidià ... els resultats del qual depenen de la feina, no sempre coordinada i coordinable, de moltes persones i institucions. És responsabilitat de tothom. La revista, doncs, vol contribuir a crear neguit, a sentir-se inquiet. Per dir-ho a la manera de Freire: vol que no estem en pau per cercar la pau, per fer les paus.

SUMARI

EDITORIAL	1	L'ENTREVISTA	9
EN PROFUNDITAT	2	PER SABER-NE MÉS	10
INTRODUCCIÓ	2	TRIBUNA	
ARTICLES CENTRALS	3	Cambio climático y conflictos armados	11
L'agenda de desarmament i de limitació d'armaments	3	Es consuma la greu retallada a la jurisdicció universal a Espanya.....	12
La Segona Conferència de Revisió del Tractat Antimines a Cartagena d'Índies, Colòmbia	4	RECOMANEM	14
Què passa quan ja s'ha signat un tractat? El cas de les mines: el Landmine Monitor i la Crida de Ginebra	5	ACTUALITAT	17
Malgrat els tractats, podem estar segurs que la fabricació de les armes prohibides no continua?.....	6	Notícies del món.....	17
La societat civil pel desarmament: 20 anys de campanyes	7	Notícies de l'ICIP	19

EN PROFUNDITAT

INTRODUCCIÓ

La conferència de revisió del Tractat Antimines i l'agenda de desarmament

Dediquem el primer monogràfic de la revista Per la Pau a l'agenda de desarmament i de limitació d'armaments, aprofitant la segona conferència de revisió del tractat antimines que té lloc al mes de novembre a la ciutat de Cartagena, a Colòmbia. Comencem, doncs, introduint el tema d'una forma general i valorant-ne la importància de l'àmbit nuclear respecte de les armes petites i lleugeres, amb l'article de Rafael Grasa. Tot seguit, Maria Josep Parés ens presenta els objectius i els reptes de la Conferència de Cartagena, reflexionant, entre d'altres coses, sobre l'elecció de Colòmbia com a seu de la Conferència.

Després de la signatura i ratificació d'un tractat, els objectius de les coalicions internacionals s'expandeixen. D'una banda, necessiten assegurar-se que el tractat es durà a la pràctica d'una forma efectiva (que els estats el finançaran i que el treball en el terreny es portarà a terme, moltes vegades directament per part de les ONG membres de la coalició). D'altra, han de continuar fent campanya per les temes que no han estat inclosos en la darrera versió del text. En aquest sentit, Javier Alcalde analitza dos instruments relacionats amb el tractat antimines: el Landmine Monitor i l'Espectura de Compromís de la Crida de Ginebra. Posteriorment, Tica Font explora possibles esclatxes del recent tractat sobre les bombes de dispersió. Finalment, Jordi Armadans fa una panoràmica del que han estat les campanyes de desarmament durant els darrers 20 anys, tant pel que fa al context internacional com també a casa nostra.

Per complementar aquest monogràfic, incloem una entrevista amb Doug Weir, coordinador de la xarxa internacional contra les armes d'urani empobrit. Es tracta d'una iniciativa que vol aprendre d'altres èxits de la societat civil internacional, com les companyes contra les mines i contra les bombes de dispersió.

EN PROFUNDITAT

ARTICLES CENTRALS

L'agenda de desarmament i de limitació d'armaments

Rafael Grasa

Professor de Relacions Internacionals de la UAB i president de l'ICIP

El desarmament forma part de l'agenda internacional recent des de l'aparició de la noció de seguretat col·lectiva i dels intents de prohibir la guerra, certes armes o determinades conductes bèl·liques amb acords jurídicament vinculants. Hom creia que l'abolició de les armes, de totes o d'alguna categoria o tipus particular, impediria la cursa d'armaments i el dilema de seguretat que les provoca. L'Organització de les Nacions Unides recollí aquesta idea, tot plantejant un objectiu encara vigent: el desarmament general i complet. La cursa d'armaments nuclear durant la guerra freda, però, provocà l'aparició d'un altre instrument, més pragmàtic i d'abast restringit, la limitació d'armaments (arms control).

Ambdues coses són actualment a l'agenda, tot i que el panorama ha canviat molt amb els nous tipus de conflictes armats (bàsicament interns) i, sobretot, amb l'aparició de noves violències vinculades a les armes curtes i lleugeres. Un dels canvis és justament que la causalitat entre presència d'armes -mitjançant transferències legals- i morts violentes sembla no funcionar automàticament. Cal recordar

al respecte que la transferència d'armes a Amèrica Llatina i el Carib només representa el 6% del total, mentre que la regió totalitza el 42% dels homicidis causats per arma de foc del món. Anem, doncs, a pams.

Comencem per l'ús dels mots. La definició restringida de desarmament, general, sol implicar l'eliminació de la capacitat militar d'un país, mentre que el desarmament parcial pot constar de l'eliminació de certs tipus o categories d'armes, o bé d'una reducció generalitzada d'elles. El desarmament implica sovint prohibir la possessió o producció d'armes. La limitació d'armaments, que implica buscar acords per tal que els estats gestionin les seves armes de forma cooperativa, no pressuposa eliminar i/o prohibir, necessàriament, cap categoria d'armes.

La guerra freda veié més acords de limitació d'armaments que de desarmament. Durant la postguerra freda, el desarmament ha retornat a l'agenda, en particular en la categoria d'armes curtes i lleugeres, juntament amb la limitació d'armaments, com mostra l'any que ara s'acaba, en particular en el terreny nuclear. El tema s'ho val, més enllà de la proliferació horitzontal (noves potències nuclears), la proliferació vertical, els arsenals dels posseïdors, continua sent el tema cabdal: queden encara 23.000 armes nuclears al món. En tot cas, l'"acceleració" Obama, amb una proposta amb Rússia –massa limitada, en quantitat i qualitat- de reducció d'armes nuclears i les esperances dipositades en la Conferència de Revisió del Tractat de No Proliferació Nuclear que se celebrarà el mes de maig de 2010, fan del 2010 una oportunitat, una esperança.

Tanmateix, vull esmentar dos fets preocupants.

El primer, la falta d'eficàcia de l'únic fòrum negociador multilateral de desarmament del qual disposa la comunitat internacional des de 1979, la Conferència de Desarmament, amb una agenda que cobreix quasi tots els temes de desarmament i de limitació d'armaments. La seva conferència anual acaba plena de resolucions, però fins ara amb poc contingut. L'any 2009 ha anat una mica millor, en canviar el vot d'Estats Units en alguns punts i haver aprovat una agenda substantiva per primer cop en 12 anys (CD/1864), però no és segur, és a dir no és automàtic, que al 2010 l'agenda segueixi vigent. Cal reformar l'instrument o, potser, canviar-lo.

El segon és encara més rellevant. Curt i ras, els models tradicionals de limitació d'armaments no funcionen bé per a les armes curtes i lleugeres. Els models tradicionals es basaven en alguns a priori: que la major part de la producció d'armes la controlen i/o autoritzen els governs; que la major part de les transferències procedeixen de decisions entre governs; i que els estats receptors d'armes no produeixen ni transfereixen armes en quantitats significatives. Això, cert en gran mesura per a les armes de destrucció massiva i les "grans" armes convencionals, no funciona amb les armes curtes i lleugeres. Aquest tipus d'armes, les que causen més morts, tenen dos trets distintius significatius. Primer, tenen més clients: governamentals (militars i forces policials) i no governamentals (seguretat privada, traficants, ciutadania...), clients que, en alguns casos, poden incrementar el risc de violència i inestabilitat. Segon i fonamental, la major part del comerç i transferència d'aquestes armes no depèn del cicle primari (derivat de la producció), sinó de cicles secundaris de transaccions a partir dels estocs acumulats, sense nova producció. Aquest circuit, a vegades legal i sovint il·legal, reforça l'adquisició per part d'actors no estatals d'armes que, en origen, foren legals, creant una opacitat que impedeix distingir entre transferències legals i il·legals. Per tant, en aquest cas, ni els estats ni els governs poden controlar-ho tot. D'aquí la centralitat de les mesures de transparència i, en un futur, la importància de disposar aviat d'un bon tractat sobre el comerç i transferència d'armes.

Clar i català, l'acadèmia i el moviment coincideixen: desarmament i limitació d'armaments són cabdals en el futur, però no només en el terreny nuclear.

La Segona Conferència de Revisió del Tractat Antimines a Cartagena d'Índies, Colòmbia

Maria Josep Parés

Coordinadora general de l'ONG Moviment per la Pau i membre del Consell Assessor de la Campanya Internacional contra les Mines Antipersones

La firma l'any 1999 de la Convenció sobre la Prohibició de l'Ús, Emmagatzematge, Producció i Transferència de Mines Antipersones i sobre la seva destrucció per part de 122 països va constituir una fita històrica per al dret internacional humanitari per moltes raons.

Era el primer cop que un nombre molt significatiu de països, empesos per la societat civil internacional (centenars d'ONG de magnitud molt diversa i d'arreu del món, unides en la Campanya Internacional per la Prohibició de les Mines Antipersona, ICBL per les seves sigles en anglès) prohibien una arma que formava part en aquell moment dels arsenals de pràcticament qualsevol exèrcit i que es feia servir regularment. Una arma, però, que atemptava de manera indiscriminada i inacceptable contra la vida, la integritat física i la seguretat de la població civil.

Aquest tractat, que no admet reserves, es basa en els principis del dret internacional humanitari. Compta ja amb 156 Estats Part¹ i preveu un seguit de mesures per a fer el seguiment de la seva aplicació i efectivitat. Per això, des que va entrar en vigor el març de 1999, cada any

els Estats, amb la presència i amb la participació d'organitzacions internacionals i de la ICBL s'han anat reunint tant en sessions preparatòries com en les reunions anuals dels Estats Part, establertes a l'article 11.

A més, l'article 12 preveu que cada cinc anys se celebrarà una Conferència de Revisió, per avaluar el funcionament de la Convenció. La Primera Conferència de Revisió va tenir lloc a Nairobi (Kenya) el 2004 i d'ella va sortir el Pla d'Acció de Nairobi². Els Estats havien de prendre mesures en diversos temes, com la universalització de la Convenció, la destrucció dels arsenals de mines antipersones, la neteja de les zones minades i l'assistència a les víctimes. Aquest document ha esdevingut el full de ruta a seguir pels Estats Part per al període 2005-2009, i també la guia utilitzada per la societat civil per fer el seguiment de l'aplicació del Tractat.

Enguany se celebrarà la Segona Conferència de Revisió, que tindrà lloc del 30 de novembre al 4 de desembre a Cartagena (Colòmbia)³. En ella hi participaran representants polítics del més alt nivell i s'haurà de veure si el Pla d'Acció de Nairobi ha funcionat, i com es troba la situació en cadascun dels aspectes que cobreix el Tractat. També s'haurà d'elaborar un nou Pla d'Acció per als propers cinc anys. Els reptes als que haurà de fer front la comunitat internacional i el país organitzador són molts.

El lloc escollit per a la seva celebració té un significat. Sovint s'entén com un reconeixement a la feina contra les mines que s'està fent al país, o serveix per impulsar el tema en el país o en la regió. L'elecció de Colòmbia ha estat discutida perquè, si bé el seu govern va apostar fort per a ser-ne l'organitzador, certs sectors de la societat civil no hi estaven d'acord, ja que temen que el govern colombià vulgui fer servir la bellesa de Cartagena d'Índies com a marc de fons i presentar una situació molt diferent a la real per treure'n rèdits polítics.

Colòmbia es troba immers en un conflicte armat intern on els actors armats no estatals continuen fent servir mines antipersona i trampes explosives; és l'únic país d'Amèrica i un dels pocs països del món on cada dia s'hi segueixen posant mines; des de 1990 fins a juny de 2009 hi ha hagut un total de 7.885 víctimes registrades de mines, municions sense explotar i artefactes explosius, de les quals el 35% són civils⁴.

El govern colombià haurà de donar respostes a temes que fins ara s'ha negat a tractar, com el desminatge humanitari. Nombroses comunitats (entre les quals, moltes poblacions indígenes) conviuen amb el perill de les mines i veuen com els seus membres en són víctimes. Al més d'octubre, un líder de la comunitat embera katio de Córdoba amb la qual Moviment per la Pau està treballant, va trepitjar una mina i va morir. Comunitats com aquesta fa temps que estan demanant al govern que els ajudi a treure les mines i que permeti a la comunitat internacional d'intervenir-hi per tal d'alliberar-los d'aquesta amenaça.

Aquest i d'altres temes crucials com el compliment per a molts països del termini de 10 anys (establert a l'article 5 del Tractat) per a treure totes les mines que es troben al territori sota el seu control, seran discutits a Cartagena. Moviment per la Pau hi serà per a participar-hi activament en la seva doble qualitat de membre i representant oficial de la ICBL i com a ONG que hi treballa amb projectes de cooperació des de 2004 i per a aportar-hi el seu granet de sorra.

1. Per veure'n la llista completa, consulteu: <http://www.icbl.org/index.php/icbl/Universal/MBT/States-Parties>

2. <http://www.icbl.org/index.php/icbl/Library/News-Articles/The-Treaties/Nairobi-Action-Plan>

3. Val a dir que les Reunions anuals d'Estats Part se celebren de manera alternativa a Ginebra (a la seu de les Nacions Unides) i en un país afectat per les mines, mentre que les Conferències de Revisió se celebren en països afectats.

4. <http://lm.icbl.org/index.php/publications/display?url=lm/2008/countries/colombia.html>

Què passa quan ja s'ha signat un tractat? El cas de les mines: el *Landmine Monitor* i la Crida de Ginebra

Javier Alcalde
Tècnic de l'àrea de recerca de l'ICIP

En el cas de les mines, després de la signatura del tractat (desembre de 1997, tot i que va entrar en vigor l'1 de març de 1999), la xarxa d'ONG (ICBL) es va institucionalitzar, en va descentralitzar l'estructura (fins aquell moment amb una certa dominació anglosaxona i nord-americana) i va crear també una pàgina web molt funcional. A més, va dissenyar nous objectius i va dedicar un gran esforç a produir un instrument per verificar la Convenció. Així, els informes del *Landmine Monitor* ens recorden cada any que s'ha fet molta feina, però que encara queda molt per fer.

Cadascun dels *Landmine Monitor Report* té més de 1.000 pàgines, i hi treballen entre 60 i 100 persones en la publicació, que té lloc en les sis llengües oficials de les Nacions Unides (anglès, àrab, rus, portuguès, castellà i francès). Cada any se'n fa la presentació durant la reunió dels estats que formen part de la Convenció sobre la Prohibició de les Mines Antipersones. Els primers anys tenien un capítol dedicat a cadascun dels països del món, però en els darrers anys

s'ha optat per concentrar-se en els estats afectats. El del 2008 conté informació sobre 120 països i tracta els següents temes: política antimines dels països, ús, producció, transferència i emmagatzematge, desminatge, educació sobre risc d'artefactes explosius (el 2007 en van rebre més de 8 milions de persones), víctimes i la seva assistència i el suport econòmic a l'acció antimines (el 2007 va decreixer un 9.5% respecte del 2006, tot i que l'estat espanyol va incrementar un 25% la seva aportació).

Entre els èxits en el terreny de la implementació del tractat antimines, se'n poden assenyalar sis: (a) La producció de mines antipersones s'ha reduït considerablement i el comerç pràcticament s'ha aturat (el 2007 només hi ha constància d'ús de mines per part de Rússia i de Myanmar - cap dels dos són estats membres de la Convenció -, així com d'actors armats no estatals en 9 països); (b) s'ha destruït una gran part de les mines emmagatzemades; (c) extensions grans de terreny s'han desminat i s'han preparat per a un ús productiu (el 2007, 122 km² van ser netejats arreu del món); (d) a escala global, cada vegada hi ha menys víctimes per mines; (e) l'ús de les mines s'ha aturat en països on havia estat molt habitual, com ara Angola o Sri Lanka; i (f) el tractat s'ha enfortit amb la inclusió de nous països, i fins i tot els estats no signants i els actors armats no estatals estan responnent a la pressió internacional i es comporten d'acord amb l'esperit del tractat.

I és que en aquesta fase es dedica una atenció especial als actors armats no estatals. Com en altres convencions, formar part del Tractat contra les Mines és un procés exclusiu per als estats. Els actors no estatals no poden participar en les negociacions dels tractats ni els poden signar, tot i que es calcula que avui dia les mines antipersones són una arma usada principalment pels grups armats no estatals. Per aquesta raó es va crear un document específic per a ells: l'Espectura de Compromís. Al març del 2000, l'organització Crida de Ginebra (*Geneva Call*) va obtenir la primera signatura de l'Espectura de Compromís amb la Crida de Ginebra per adherir-se a una prohibició total de les mines antipersones i per cooperar en l'acció contra les mines.

Uns dies abans que tingués lloc la primera reunió de revisió del tractat (a Nairobi el 2004), la Crida de Ginebra va organitzar a Ginebra una reunió paral·lela per als actors no estatals, la primera reunió de signants de l'Espectura de Compromís amb la Crida de Ginebra, per reafirmar que els actors no estatals representen un dels àmbits d'actuació més significatius per a les ONG que treballen en el tema de mines. Aquests, per la seva banda, són conscients de l'impacte que representa aquest compromís pel que fa a la credibilitat i a la legitimitat internacionals.

Actualment, 39 grups armats de Burma/Myanmar, Burundi, l'Índia, l'Iran, l'Iraq, les Filipines, Somàlia, Sudan, el Sàhara Occidental, Turquia han acceptat cooperar en l'acció contra les mines per aquest mecanisme. I el novembre de 2008 es va arribar a les 16.000 mines destruïdes per grups signants de l'Espectura de Compromís.

La Crida de Ginebra és també pionera pel que fa a un tema encara poc tractat i que fa referència a les potencialitats de les sinergies entre diferents xarxes que treballen temes interrelacionats. En altres paraules, es troba a faltar, tant en l'àmbit espanyol com internacional, una coordinació efectiva entre campanyes amb objectius comuns. Per exemple, intercanvis regulars d'informació, participació en actes conjunts o intercanvi d'estratègies efectives. Si l'èxit d'una campanya té efectes positius en altres campanyes del mateix sector, caldria pensar a dissenyar estratègies que afavorissin la cooperació de xarxes amb objectius relacionats. Com dèiem, un model de bones pràctiques el trobem a la mateixa Crida de Ginebra i a la seva recent decisió d'aprofitar els seus contactes i l'experiència adquirida durant els darrers anys per incloure el tema de la protecció de les dones i els nens en situacions de conflicte armat en el seu treball amb els actors no estatals. Això es concreta, per exemple, afegint-hi compromisos de no utilització de nens soldat en les declaracions que hi signen sobre les mines antipersones. Anant més enllà de l'aspecte de les mines, l'objectiu és aconseguir per part dels actors armats no estatals el compliment de les normes de dret internacional humanitari i del dret internacional de drets humans.

Malgrat els tractats, podem estar segurs que la fabricació de les armes prohibides no continua?

Tica Font

Directora de l'ICIP

Els països que han signat el tractat antimines s'han compromès a no fabricar, vendre, utilitzar, emmagatzemar i destruir les mines que tenen. Aquest compromís solament l'han adquirit aquells països que han signat el tractat. Els països que no l'han signat poden fabricar, exportar o utilitzar les mines en el seu territori o en el territori on actuen. Les empreses fabricants de mines dels països que han signat el tractat no poden produir-les dintre del territori nacional, però poden fer transferències de tecnologia o participar en l'accionariat d'empreses d'altres països de manera que la producció, exportació i utilització pot continuar portant-se a terme.

Les mines i les bombes de dispersió son armes barates i requereixen tecnologies intermèdies. Aquestes dues característiques propicien que els governs dels principals països productors d'armament, davant una població que pressiona per la seva prohibició, no els

hi suposi un problema greu prohibir-ne la fabricació en el seu territori. Dintre del sector de la indústria espanyola d'armament, el volum econòmic de la producció de mines és irrellevant.

Aquests factors, costos i baixa tecnologia, estant determinant una distribució a escala mundial de la producció d'armes. Mentre els països del món industrialitzat fabriquen armes que requereixen alta tecnologia, les armes de baixa o intermèdia tecnologia s'estan produint en països emergents o en vies de desenvolupament com Israel, Brasil, Egipte o Sud-àfrica, països que cada cop estan tenint major pes com a productors i exportadors d'armes.

Del 14 al 17 d'abril del 2009 va tenir lloc la fira més gran d'armament d'Amèrica Llatina, LAAD 2009. La fira es va celebrar a Rio de Janeiro i va comptar amb la presència de destacades empreses espanyoles de producció d'armament, entre elles, EXPAL (que forma part del grup Maxam). Fruit de la participació en aquesta fira ha estat l'anunci per part d'EXPAL de la signatura d'un contracte de col·laboració amb dues empreses brasileres fabricants d'explosius i municions, IMBEL i ENGEPRON.

Dels dos contractes, el més preocupant és el que Expal ha signat amb Imbel. Imbel és una empresa que abasteix a l'exèrcit brasiler d'armes portàtils, municions, explosius i equips de comunicació. Per què és preocupant aquest contracte? Encara que es desconeixen els termes del mateix, donades les semblances de producció de les dues empreses, existeix la possibilitat que es pugui produir un transvasament de tecnologia, de manera que des d'Imbel es fabriquen bombes de dispersió amb la tecnologia desenvolupada per Expal, ja que aquesta no pot produir aquest armament a Espanya per motiu de la signatura dels tractats d'Ottawa i Oslo per part d'Espanya.

La signatura dels Tractats per part del govern espanyol suposa que les dues empreses espanyoles fabricants de mines i bombes, Expal i Instalaza, han de deixar de produir-les i exportar-les. Ara bé, el govern espanyol hauria de donar un pas més i prohibir per llei qualsevol tipus de relació entre ciutadans espanyols i les mines i bombes de dispersió. Em refereixo al finançament i participació accionarial d'entitats financeres espanyoles en indústries militars de fora del territori espanyol. No és de rebut que mentre que Espanya es compromet a no fabricar i vendre aquesta mena d'armes, els bancs espanyols en financin la producció a d'altres països que no han signat el tractat.

Brasil és un país que no ha signat el Tractat contra les bombes de dispersió. A més, Brasil posseeix una indústria d'explosius capaç de produir aquestes bombes i exportar-les. Per aquesta raó, podria pensar-se que amb la signatura d'aquest contracte de col·laboració d'Expal amb Imbel, l'empresa espanyola cedeix la tecnologia per a la fabricació de bombes de dispersió a l'empresa brasiler. Que quedi clar, no estem dient que això hagi passat. Però també és veritat que la legislació actual ho permetria.

De confirmar-se aquesta tendència, seria molt preocupant, perquè en la mesura en què les campanyes en favor del desarmament o de control tenen èxit en els països industrialitzats i aconseguim compromisos dels governs, la indústria trasllada la producció a països que no s'adhereixen als compromisos internacionals. Els països rics i industrialitzats produeixen armes sofisticades i cares, mentre que els països en vies de desenvolupament produeixen armes intermèdies, més barates i les que més danys humans causen. D'aquesta manera les armes més contestades socialment seguiran arribant a destinacions que no haurien d'arribar.

La societat civil pel desarmament: 20 anys de campanyes

Jordi Armadans
Fundació per la Pau

Els darrers 20 anys han estat fructífers i esperançadors en l'àmbit del desarmament. Fructífers pels resultats obtinguts i esperançadors per les pistes que assenyalen on i com avançar. A continuació, fem un breu repàs a les campanyes centrades en el control o la prohibició d'armes i, per tal de no allargar l'article, deixem fora les referides a la resta del cicle armamentístic (Per la pau, prou investigació militar, BBVA sense armes) o a les crítiques amb la militarització global (objecció, insubmissió, objecció fiscal, Escoles Objectores, Desmilitaritzem les festes, No als vaixells de guerra, etc.) que també han tingut un important ressò al nostre país.

La segona meitat del Segle XX va estar caracteritzada per una profunda militarització de l'economia, la política i les relacions internacionals que, entre altres coses, va provocar una desbocada cursa armamentística. Malgrat alguns acords tímids sobre armes nuclears, el desarmament no passava de ser una fita més que una realitat palpable. La fi de la Guerra Freda, però, suposa un canvi: si bé el desitjat 'dividend de la pau' no es concreta, ni governs, ni mitjans ni finalment l'opinió pública poden ignorar els nous escenaris que s'obren. D'entrada, es faran més visibles molts conflictes fins llavors tapats, així com greus crisis humanitàries causades per conflictes armats. En segon lloc, es constatarà l'existència d'un comerç d'armes tant ple d'opacitats com lliure de controls. I, finalment, apareixerà amb claredat que les armes nuclears no són les úniques ni, en la pràctica, les més preocupants.

En aquest context, diverses ONG internacionals alarmades per l'impacte humanitari de les mines antipersona creen l'any 1992 la International Campaign to Ban Landmines (ICBL) que suposa un canvi dràstic en la lluita clàssica pel desarmament: no pretén objectius genèrics o inabastables sinó un de molt concret (prohibir les mines), segueix una estratègia planificada, treballa en sintonia amb altres actors (diplomàtics, governs, premsa, etc.) i pensa en clau global. Gràcies a l'esforç de la Campanya i dels governs implicats, s'aconsegueix concloure exitosament el 'Procés d'Otawa' amb l'adopció el 1997 d'una Convenció que prohibeix les mines. Dos mesos més tard, rep el Premi Nobel de la Pau.

Pel que fa al comerç d'armes, diverses iniciatives civils reclamen l'adopció d'un Codi de Conducta Europeu a partir dels Criteris Comuns especificats a principis dels 90. Finalment, el Codi s'adopta el 1998 i, 10 anys més tard, esdevé Posició Comuna implicant així un caràcter vinculant pels països membres de la UE.

L'any 1999, en el marc de la II Conferència de La Haia, es presenta públicament la xarxa IANSA que vol centrar l'atenció sobre les armes lleugeres, al capdavant, les més mortíferes. Més endavant, la Campanya Control Arms (promoguda per Amnesty International, IANSA i Oxfam) genera un nou marc d'acció global que després d'una insistent feina aconsegueix algunes passes. Sense anar més lluny, el 30 d'Octubre d'enguany 153 estats acaben d'aprovar a les Nacions Unides una resolució instant a avançar cap a un Tractat que reguli el comerç d'armes, una fita que haguéssim considerat clarament utòpica tant sols fa 10 anys.

Seguint l'experiència de la campanyes contra les mines, el 2003 neix la Cluster Munition Coalition (CMC) que, també fora del marc de les NNUU i amb la complicitat d'alguns governs, aconsegueix iniciar un procés diplomàtic el 2007 que un any més tard adoptarà una Convenció que prohibeix les bombes de dispersió.

A Catalunya i a Espanya, tot i que podem trobar diversos antecedents, el més directe és la creació el 1988 de la Campanya Contra el Comerç d'Armes (C3A) amb el suport de la CDDT, la Fundació per la Pau i Justícia i Pau entre d'altres.

Uns anys més tard, apareix la primera aposta a l'Estat de fer, a més de denúncia i sensibilització, incidència directa en l'àmbit polític. A mitjans dels 90 quatre ONG (Amnistia Internacional, Greenpeace, Intermón i Metges Sense Fronteres) responen a la proposta de Vicenç Fisas i enguany la Campanya Hi ha secrets que maten que reclama al govern transparència en el comerç d'armes. La campanya ajudarà a situar la problemàtica a nivell mediàtic i a crear un marc de relació estable entre el món polític i les ONG sobre el comerç d'armes que acabarà fent forat. De fet, dues campanyes més tard (Adéu a les armes i Armes sota control, la rèplica estatal de Control Arms) i tota la feina acumulada d'ONG, col·lectius i investigadors en divulgació, denúncia i incidència, desemboquen en l'aprovació a finals del 2007 de la Llei del comerç d'armes que esdevé el primer instrument legal que impedeix bona part de la manca de transparència que havia envoltat el comerç d'armes a Espanya des del 1986.

També hi ha hagut implicació i seguiment en els 2 processos de desarmament mundials conclusos amb èxit: l'any 1995, diverses ONG, van impulsar la Campanya 'Eliminem les mines' i el 2008 va veure el naixement de

la CMC Barcelona (Fundació per la Pau, Justícia i Pau i Moviment per la Pau) que, conjuntament amb Greenpeace, van portar el pes de la denúncia i incidència sobre el govern. Govern que, malgrat els dubtes inicials, ha fet els deures: signatura, ratificació i destrucció d'arsenals.

En definitiva, 20 anys importants en desarmament on, a més, els avenços aconseguits han estat impulsats per la societat civil. Una evidència de la capacitat de canvi que pot generar. I, també, un factor d'esperança en la línia de superar les injustícies i les violències que ens envolten.

EN PROFUNDITAT

L'ENTREVISTA

Entrevista a Doug Weir

Coordenador de la xarxa internacional contra l'urani empobrit, ens parla de diferents aspectes relacionats amb la utilització d'armament amb urani empobrit i dels organismes i institucions que s'ocupen d'aquesta problemàtica.

1. Per què van crear la Coalició Internacional per a la Prohibició de les Armes d'Urani (ICBUW)?

Les campanyes contra l'urani empobrit (DU, per les seves sigles en anglès) a Europa, els EUA i Japó han anat creixent i formant xarxes des de, a finals dels anys 90, començà a sorgir la preocupació sobre el possible impacte de les armes d'urani. El 2003, es trobaven molt avançats els debats sobre la millor manera d'afrontar aquesta qüestió, i els membres fundadors de la Coalició començaven a tenir clar que la campanya internacional contra les mines antipersones havia establert un precedent molt important. Aquest va ser el desencadenant del llançament d'una coalició internacional que fes campanya a favor d'un tractat de prohibició de l'ús d'urani en totes les armes no nuclears. Des de llavors, aquesta postura s'ha vist justificada per l'èxit de la Coalició contra les Bombes de Dispersió (Cluster Munition Coalition) i pels nostres propis èxits.

2. Quins han estat fins ara els principals èxits assolits?

L'ICBUW ha emprès una extensa feina en l'àmbit supranacional. Aquesta tasca ha tingut com a conseqüència dues resolucions de l'Assemblea General de les Nacions Unides, totes dues aprovades per majories amplíssimes. El segon d'aquests textos s'aprovà el 2008; posava de manifest greus preocupacions de caire sanitari sobre les armes d'urani i instava les agències de l'ONU a actualitzar els seus estudis sobre l'impacte potencial de l'urani sobre la salut. S'aprovà amb 141 estats a favor i 5 en contra.

També hem treballat estretament amb membres del Parlament Europeu. El parlament ha aprovat diverses resolucions sobre les armes d'urani; d'aquestes, la de maig de 2008 fou la més exhaustiva i de més abast. El text instava a declarar una moratòria vàlida a tota la UE, així com a portar a terme més estudis i projectes de conscienciació sobre riscos, i rebé el suport d'un 94% dels parlamentaris. Darrerament, s'ha presentat una resolució basada en aquest text al Parlament Latinoamericà, que l'ha aprovada.

En altres llocs, els nostres activistes han tingut un èxit considerable en l'àmbit nacional, sobretot a Bèlgica, on el 21 de juny d'enguany entrà en vigor una llei que prohibia les armes d'urani. Preveiem que, ben aviat, Costa Rica seguirà l'exemple de Bèlgica. També hem celebrat el suport d'EUROMIL —el grup paraigua que aglutina els sindicats militars europeus, Sa Santedat el Dalai Lama i, des de fa poc, el govern noruec, i que ha començat a finançar una part de la nostra tasca investigadora.

El més important és, però, que aquests èxits han contribuït a reintroduir les armes d'urani a l'agenda mundial del desarmament i a convertir la consecució d'una convenció sobre les armes d'urani en una possibilitat realista.

3. Quines lliçons s'han après i seran útils en campanyes futures?

Per a mi, n'hi ha dues que destaquen; en primer lloc, mai no s'ha de subestimar el que pots assolir amb un pressupost limitat i, en segon lloc, que la precisió i la transparència de les dades han de constituir la principal prioritat de qualsevol campanya. Una tercera podria ser que cal mantenir-se sempre centrat en el teu missatge. El nostre tema té una complexitat formidable, i resulta massa fàcil distreure's amb els debats científics i tècnics. També és massa fàcil oblidar el nostre missatge, que és bastant senzill —és immoral contaminar el medi ambient amb residus tòxics i radioactius, quan ets ben conscient del seu potencial per perjudicar la salut humana i mediambiental.

4. Quins són els principals reptes pel futur?

El setembre de 2010, l'Assemblea General de la ONU debatrà una altra vegada la qüestió de les armes d'urani. El resultat del debat dependrà de la postura adoptada per l'Organització Mundial de la Salut (OMS). Fins ara han adoptat un posicionament polític, més que científic, sobre les armes d'urani. Aquest és del tot incoherent amb la seva responsabilitat de protecció de la salut pública i, com podria esperar-se, molts governs i fins i tot l'OTAN s'escuden en la postura de l'OMS. Fins que l'OMS no accepti que l'urani empobrit és cancerigen —un fet que té el suport d'un enorme i creixent cos de dades revisades per parells i també per l'IARC, la seva pròpia agència especialitzada en el càncer— serà difícil que es progressi.

Un altre repte consisteix a estendre el principi de precaució a les armes d'urani. Òbviament, no es pot recórrer a analitzar l'urani amb humans, però les proves amb cèl·lules o animals mostren que té un gran potencial per causar danys, tot i que alguns governs no estaran disposats a actuar fins que puguem presentar-los un vincle causal directe entre l'exposició i el perjudici per a la salut. Però exigir això equival a no entendre la natura de l'amenaça; com en el cas de l'asbest, la contaminació ambiental de les municions d'urani representa una amenaça a llarg termini per a la salut de la població civil. Una amenaça que pot trigar molts anys a revelar-se —senzillament, no podem esperar tant de temps o esperar que aquestes armes tornin a ser utilitzades. Si l'urani fos un cosmètic, un medicament o un producte de consum, les dades de toxicitat ja haurien estat suficients per a prohibir-lo però, pel sol fet que es tracta d'una arma, els governs afirmen que aquests criteris no s'hi poden aplicar.

5. Li agradaria afegir un últim comentari per als nostres lectors?

Fins ara, la resposta internacional d'Espanya a la qüestió de les armes d'urani ha estat decebedora. A les dues votacions a l'ONU, ha adoptat una postura pro-OTAN i s'ha abstingut. L'any 2008, mentre Àustria, Alemanya, Itàlia, Irlanda, Noruega, Finlàndia, Islàndia, Suïssa i els Països Baixos es trobaven entre els 141 estats que expressaven la seva preocupació i demanaven més investigació, Espanya (i Portugal) s'alinearen amb Turquia, Rússia, els principals exportadors d'urani i alguns estats de tendència pro-OTAN candidats a l'adhesió a la UE, abstenint-se sobre la qüestió.

Actualment, creiem que és improbable que aquesta situació canviï sense una resposta contundent de la societat civil. Per a l'ICBUW serà un plaer donar suport a totes les organitzacions interessades a promoure l'acceptació del govern espanyol a la postura tant del Parlament Europeu com de molts dels seus veïns d'arreu d'Europa. Donarem una càlida benvinguda a qualsevol ONG que desitgi unir-se a la nostra Coalició. Més informació a www.bandepleteduranium.org

EN PROFUNDITAT

PER SABER-NE MÉS

Javier Alcalde Villacampa. Campanyes internacionals de desarmament: un estat de la qüestió. Oficina de Promoció de la Pau i dels Drets Humans, 2009. Col. Materials de pau i drets humans; 14.

Aquest material de treball ofereix un estat de la qüestió sobre quatre de les campanyes internacionals més importants de desarmament i seguretat humana: mines antipersones, armes lleugeres i comerç d'armes, nens soldat i bombes de dispersió. El text presenta la situació dels processos internacionals i també la participació de la societat civil catalana i espanyola en els mateixos, incidint en la necessitat de reforçar la cooperació entre les diferents iniciatives.

http://www10.gencat.cat/drep/binaris/8369_Materials_pau_14_CAT_V3_web_tcm112-111519.pdf

Maxwell A. Cameron; Brian W. Tomlin; Robert J. Lawson (Eds.). To Walk without Fear: The Global Movement to Ban Landmines. Oxford University Press, 1998

Obra clàssica, escrita principalment pels seus protagonistes (tant activistes, com diplomàtics i també acadèmics) sobre el moviment global que va aconseguir la prohibició de les mines antipersones. El llibre està escrit just després de l'assoliment d'aquesta fita i de la concessió del premi Nobel de la Pau a la campanya internacional i a la seva coordinadora Jody Williams el 1997.

John Borrie. Unacceptable Harm: A History of How the Treaty to Ban Cluster Munitions Was Won. United Nations Institute for Disarmament Research, 2009.

El desembre de 2009 es publicarà aquest llibre, que detalla el procés de prohibició de les bombes de dispersió. L'autor, amb experiència com a acadèmic i investigador i també com a diplomàtic, ha viscut totes les negociacions des de dins i és una de les veus més autoritzades dins de la comunitat d'activistes i diplomàtics per realitzar un informe d'aquest abast.

Jody Williams; Mary Wareham; Stephen D. Goose (Eds). Banning Landmines: Disarmament, Citizen Diplomacy, and Human Security. Rowman & Littlefield Publishers, 2008.

Deu anys després de la publicació de la signatura del tractat antimines, els líders de la societat civil internacional que en van ser protagonistes reflexionen sobre la fase post-tractat de la campanya, oferint la seva experiència per a futures iniciatives, i també reconeixent-ne errors. El llibre també ofereix una primera anàlisi de les vinculacions entre el procés de les mines antipersones i el de les bombes de dispersió.

Javier Alcalde Villacampa. La campanya internacional per a la prohibició de les bombes de dispersió: el Procés d'Oslo. Fundació per la Pau, 2009.

L'informe detalla els antecedents i el procés que en poc més de dos anys ha portat a l'aprovació d'un tractat internacional que prohibeix les bombes de dispersió. Recull el desenvolupament del procés des de la seva gènesi, impulsat pel govern de Noruega, fins a la signatura del tractat a la Conferència d'Oslo el desembre de 2008. També explica la creació i la tasca feta per la xarxa internacional d'ONG que ha impulsat la campanya, la Cluster Munition Coalition (CMC).

http://www.fundacioperlapau.org/arxiu_documental/documents/proces_oslo.pdf

Landmine Monitor.

<http://www.icbl.org/lm>

Es tracta de l'informe més important de verificació del compliment del tractat antimines per part dels estats. Realitzat per una xarxa d'investigadors de la societat civil internacional, es publica cada any en les sis llengües oficials de les Nacions Unides.

Disarmament insight.

<http://disarmamentinsight.blogspot.com/>

Bloc començat el març de 2007 per John Borrie, d'UNIDIR i Patrick McCarty del Fòrum de Ginebra. La idea inicial del bloc era ajudar a comunicar els resultats del projecte d'UNIDIR "Disarmament as Humanitarian Action: Making Multilateral Negotiations work (DHA)". Actualment continua fent un seguiment de les principals negociacions de desarmament i oferint una perspectiva destinada a fer de pont entre la comunitat de diplomàtics de desarmament i els activistes humanitaris sobre el terreny.

Segona Conferència de Revisió del Tractat Antimines.

<http://www.apminebanconvention.org/review-conferences/second-review-conference/>

Web Oficial de la Segona Conferència de Revisió del Tractat Antimines. Conté la informació relativa a la Conferència de Cartagena de novembre de 2009, incloent-hi el programa d'activitats i els documents oficials.

TRIBUNA

Cambio climático y conflictos armados

Mabel González Bustelo

Responsable de la campaña de Conflictos y Medio Ambiente de Greenpeace España

El cambio climático fue analizado durante muchos años como un problema medioambiental, pero un aspecto en el que se profundizó poco es su posible relación con el número e intensidad de conflictos armados en el mundo. Esto ha comenzado a cambiar. En los últimos años, un número creciente de académicos e instituciones ha comenzado a analizar las posibles consecuencias del cambio climático en la frecuencia y distribución de la violencia en el mundo. En 2007 el Consejo de Seguridad de la ONU debatió este asunto, por primera vez, como una amenaza contra la paz y la seguridad global.

Los informes más recientes ponen de manifiesto que el cambio climático tendrá consecuencias más duras para las personas que viven en la pobreza, en países en desarrollo o inestables y en condiciones de mal gobierno. En estos casos, además, el cambio climático se combinará con problemas económicos y sociopolíticos para incrementar el riesgo de violencia. Hay cuatro elementos esenciales de riesgo: inestabilidad política, debilidad económica, inseguridad alimentaria y migraciones a gran escala.

Según la organización International Alert, hay 46 países en el mundo donde el cambio climático, combinado con este tipo de problemas ya existentes, dará lugar a un alto riesgo de conflictos violentos. En estos países viven 2.700 millones de personas. En otros 56 países, habrá un alto riesgo de inestabilidad debido a la incapacidad de sus Gobiernos y estructuras estatales para hacer frente a las nuevas condiciones. Aquí viven 1.200 millones de personas más. Esto significa que, en buena parte del mundo, el cambio climático puede tener un efecto directo sobre la paz y la estabilidad si se combina con otros factores de vulnerabilidad que ya están presentes.

Aunque las vulnerabilidades existentes y las nuevas condiciones se combinarán de forma diferente en distintos países y regiones, hay algunos elementos clave a tener en cuenta. Un factor esencial será la disponibilidad de agua. Actualmente, más de 400 millones de personas no cuentan con un abastecimiento estable y seguro de este recurso, y el número va a aumentar en el futuro. Esto probablemente generará tensiones, por ejemplo, en países en rápido crecimiento como India o China, donde la demanda crece mucho más que la oferta disponible. También en lugares como Oriente Medio, donde ya hay tensiones por la gestión de cuencas hidrográficas repartidas en diferentes países.

El cambio en las temperaturas globales y el cambio en los patrones de las precipitaciones van a afectar a las cosechas, produciendo una reducción en las mismas en lugares como África austral o el centro y sur de Asia, que ya sufren de inseguridad alimentaria. La subida proyectada del nivel del mar, como consecuencia del deshielo de los glaciares, afectará a poblaciones que viven en zonas costeras reduciendo la disponibilidad de tierra en zonas como el sur de Asia. Muchos de los 200 millones de personas que viven en zonas aluviales costeras se van a ver afectados por esa subida.

La desertificación está afectando ya en zonas como el Sahel a la disponibilidad de tierra cultivable y por tanto de alimentos. El incremento de las temperaturas y unas estaciones cálidas más prolongadas extenderán también las regiones afectadas por enfermedades como el cólera o la malaria, lo que puede dar lugar a más epidemias.

De Darfur (Sudán) se ha dicho que es la primera guerra del cambio climático. Ningún conflicto tiene una sola causa, y aquí se han combinado factores como el abandono estatal histórico, la debilidad institucional, la proliferación de armas especialmente entre los jóvenes, la falta de mecanismos formales o informales para negociar entre diferentes grupos el acceso a los recursos y la distribución del poder... Y a todo ello hay que añadir el avance del desierto, con las consecuencias de retroceso de la tierra cultivable y agotamiento de las fuentes de agua, que llevó a una competencia por el acceso a estos recursos entre poblaciones de agricultores y pastores que tradicionalmente los habían compartido.

Organizaciones como la Federación Internacional de la Cruz Roja y Oxfam han alertado del incremento en la frecuencia e intensidad de los desastres naturales como consecuencia de este fenómeno. En 2007, más de 20 países africanos y 11 en Asia sufrieron las peores inundaciones en décadas. También ha aumentado ya el número de tormentas tropicales y huracanes, así como su intensidad.

Un último componente de riesgo es que, muy probablemente, grandes cantidades de personas se desplazarán

y migrarán para hacer frente a la escasez y la pérdida de medios de vida. Las previsiones apuntan a que las personas huirán desde espacios rurales que ya no pueden ofrecer lo suficiente para vivir hacia las ciudades, e incluso hacia otros países. Aunque las migraciones en sí mismas no tienen por qué ser fuente de conflicto, pueden serlo si con ellas aumenta la pobreza y exclusión urbana –ligadas frecuentemente a la violencia–, o si llegan a otros lugares donde la población ya vive en condiciones precarias y son vistos como competidores por unos recursos escasos.

Evidentemente, el cambio climático ni es ni será la única fuente de tensión. Pero puede tener graves consecuencias para la paz y la seguridad global, especialmente allí donde sus efectos vengán a sumarse a condiciones de pobreza y desigualdad, un pasado de violencia, inestabilidad política y mal gobierno. Esta última condición es muy importante, ya que unas estructuras estatales ineficaces y débiles tendrán menos capacidad para promover la adaptación, y para negociar una salida equitativa para todos los grupos sociales afectados.

La falta de legitimidad es un elemento clave de la fragilidad estatal: cuando los ciudadanos no reciben respuestas, es más fácil que busquen soluciones por medios violentos. Por tanto el cambio climático es un riesgo más a añadir a la fragilidad que ya enfrentan numerosos países y poblaciones del mundo.

Es consuma la greu retallada a la jurisdicció universal a Espanya

Antoni Pigrau Solé

Catedràtic de Dret Internacional Públic. Universitat Rovira i Virgili

El dret espanyol, a través de l'article 23.4 de la Llei orgànica del poder judicial, preveu el principi de jurisdicció universal des de fa anys per a delictes de gravetat diversa, aplicable en particular als delictes més greus (genocidi, crims de guerra i crims contra la humanitat). També cal tenir present que a Espanya qualsevol persona amb ciutadania espanyola pot exercir l'acció popular i plantejar una denúncia o una querrela penal, fins i tot sense tenir la condició de víctima directa del delictes. Això ha fet que Espanya hagi estat el lloc elegit per nombroses víctimes de diferents països per canalitzar les reclamacions que en els seus països d'origen no tenen acollida.

Fruit directe de les pressions polítiques de països com Xina, Estats Units i Israel, que s'han vist afectats per diversos casos oberts a l'Audiència Nacional, el Govern espanyol ha dut a terme una reforma de l'article 23.4, amb el suport d'altres grups parlamentaris, amb l'únic objectiu de restringir l'abast de la jurisdicció universal. La

reforma, pendent de ser publicada al Butlletí Oficial de l'Estat, va ser aprovada pel Congrés el 25 de juny i pel Senat el 7 d'aquest mes d'octubre, amb certes esmenes menors.

Aquest fet és criticable des de molts punts de vista que són impossibles de desenvolupar aquí amb detall. Es poden resumir en els següents:

- * Quant a la forma, la reforma s'ha fet d'amagat, en el marc de l'aprovació d'una llei que té poc a veure amb aquest tema, com és la Llei de reforma de la legislació processal per a la implantació de la nova Oficina Judicial.

- * Quant a la tècnica, la reforma ha estat precipitada, barrejant principis penals diferents com el de personalitat passiva i el de protecció de l'Estat, i sense avaluar-ne les conseqüències per altres delictes que també veuen restringida la seva persecució, com el tràfic de drogues o la pirateria, i amb una redacció molt deficient en algun punt, que fa possible pensar en una impugnació per inconstitucionalitat, per incompatibilitat amb les obligacions assumides prèviament mitjançant diversos tractats internacionals.

- * Quan al contingut, restringeix greument l'abast de la jurisdicció universal per dues vies. La primera és l'exigència de que "haurà de quedar acreditat que els presumptes responsables són a Espanya o que hi ha víctimes de nacionalitat espanyola, o constatar-se algun vincle de connexió rellevant amb Espanya". La segona és la previsió de que no es podrà obrir un cas a Espanya si en un altre país competent o en el si d'un

tribunal internacional s'ha iniciat procediment sobre els mateixos fets, i s'haurà de tancar a Espanya quan quedi constància del començament d'un altre procés sobre els fets denunciats en un altre país competent o en el si d'un tribunal internacional, invertint la preferència que tenen els Estats respecte de la Cort Penal Internacional (CPI).

En aquests moments és fonamental insistir, des de la defensa de les víctimes, que la impunitat del genocidi, dels crims de guerra o dels crims contra la humanitat resulta intolerable sempre i en tots els casos, encara que es produeixin en un altre lloc i no hi hagi víctimes ni autors del mateix país i que cap via de persecució no sobra, en un context internacional on la norma imperant en aquests casos és la de mirar cap a un altre lloc.

Tot i que la reforma no tanca les portes completament a la jurisdicció universal, algunes causes obertes i construïdes després de grans esforços i no menys riscos pels jutges, els advocats i les víctimes, quedaran segellades. En definitiva, amb aquesta llei, Espanya haurà aconseguit ampliar una mica els espais d'impunitat, facilitar la llibertat de moviment dels presumptes criminals i donar satisfacció als països que els protegeixen. Justament el contrari del que Espanya deia que pretenia, en ratificar l'Estatut de la CPI.

RECOMANEM

Cultura de pau i educació per a la ciutadania: estudi comparatiu de diferents llibres de text de 3er d'E.S.O. a Catalunya.

Cultura de pau i educació per a la ciutadania: estudi comparatiu de diferents llibres de text de 3er d'E.S.O. a Catalunya. Barcelona: Federació Catalana d'ONG per la Pau, 2009

Aquesta publicació de la Federació Catalana d'ONG per la Pau dóna la benvinguda a la incorporació de l'Educació per a la Ciutadania al currículum escolar, sempre que aquesta matèria no es quedi en una desfilada de bones intencions, sinó que s'imparteixi assolint una coherència entre continguts, metodologia, actituds i també temps i estructures educatives. És a dir, que promogui la consciència crítica i permeti aprendre a pensar i actuar d'una altra manera.

L'estudi, realitzat per membres d'ONG de pau, analitza sis llibres de text de nivell de tercer d'E.S.O. treballant al voltant de deu indicadors relatius al concepte i les pràctiques de pau i també a la idea de violència i a la visió del conflicte. Les conclusions finals assenyalen que els materials analitzats són millorables des de la perspectiva de pau positiva, que no hi ha un marc conceptual compartit, que hi és absent la perspectiva de gènere i que les metodologies proposades són majoritàriament de caire intel·lectual o cognitiu. Els autors recomanen la potenciació d'una metodologia socioafectiva, participativa i cooperativa i el treball partint de les realitats properes per tal d'anar ampliant posteriorment els nivells d'intervenció.

A més dels resultats de l'anàlisi dels textos, el treball aporta un marc conceptual per a cadascun dels deu indicadors que dóna eines per abordar la matèria des de la cultura de pau. La guia és doncs una eina de reflexió i de treball per al professorat que imparteix Educació per a la Ciutadania; una matèria que hauria d'incorporar plenament els continguts i les propostes de l'Educació per la Pau.

SustainableSecurity.org

<http://sustainablesecurity.org>

L'Oxford Research Group (<http://oxfordresearchgroup.org.uk>) és una institució ben coneguda en l'àmbit de la seguretat humana, la construcció de pau i el desenvolupament, entre d'altres temes. La seva relació de col·laboradors, per als diversos programes és realment impressionant: vegeu per exemple l'equip d'una vintena de persones compromeses amb el programa sobre seguretat humana i Orient Mitjà.

Recentment, en ocasió del vuitè aniversari de l'11 de setembre de 2001, ha fet públic un nou portal, SustainableSecurity.org (<http://sustainablesecurity.org>) que vol una plataforma que ajudi a comprendre les amenaces reals a la seguretat del planeta en el segle XX! Y també les polítiques que caldria implementar per acurar les causes profundes, les arrels, de les esmentades amenaces. L'objectiu, doncs, posar a l'abast de tothom el millor pensament i les millors anàlisis de fonts tant diverses com sigui possible.

Concretament, el portal ha estat organitzat a partir de quatre factors i/o motors, interconnectats entre ells, d'inseguretat global:

- canvi climàtic
- competència sobre els recursos naturals
- militarització mundial
- pobresa i marginació

Atlas del Militarismo en España 2009.

Centre d'Estudis per a la Pau JM Delàs. *Atlas del Militarismo en España 2009*. Barcelona: Icaria, 2009

Resulta gratificant trobar una publicació que sigui d'utilitat tant per professionals, com activistes i ciutadans informats, o amb voluntat de ser-ho. No existia fins ara cap publicació que abordés de forma integral l'anàlisi del militarisme a Espanya. El Centre Delàs, amb més de 10 anys de trajectòria en l'estudi d'aquest àmbit, ha acabat amb aquesta situació. Orfe de l'anàlisi des de les universitats, però amb una societat civil plural i àvida d'estudis, l'antimilitarisme més rigorós, sense renunciar a la denúncia, pren forma amb la publicació de l'Atlas.

Els vuit capítols del llibre aborden des de la despesa armamentística fins a la indústria, el comerç, el finançament, la política de defensa, les operacions militars, el panorama de la vida militar i les campanyes de desarmament. Elaborats per diferents investigadors del centre, tots ells segueixen un mateix esquema: introducció, comentaris rellevants i conclusions, facilitant-ne així la comprensió. Destaquen especialment el prolífic ús de taules, gràfics i mapes que, a més de sintetitzar la informació, abunden en la claredat expositiva.

Security and the War on Terror

Alex J. Bellamy; Roland Bleiker; Sara E. Davies; Richard Devetak (eds.). *Security and the War on Terror*. New York: Routledge; Taylor and Francis Group, 2008.

Aquesta compilació de treballs interdisciplinaris explora la política de seguretat contemporània en relació a l'actual "guerra contra el terror". Els seus col·laboradors provenen predominantment de les "Australian Schools", tot proporcionant una comprensió crítica de la política antiterrorista i alhora oferint respostes concretes i pràctiques. El llibre aborda com els atacs de l'11-S van qüestionar la seguretat dominant i el pensament estratègic sobre les amenaces al món occidental, atès el seu caràcter asimètric i la seva imprevisibilitat.

No obstant això, els autors mostren com la resposta a aquests actes, a través de la "guerra contra el terror" impulsada pels Estats Units, va seguir l'escola tradicionalista del dualisme i el militarisme, que va dominar la política exterior nord-americana durant la Guerra Freda. Les contribucions individuals, posteriorment, apel·len a arguments i elements basats en el dret internacional, l'ètica internacional, el feminisme i el post-modernisme per tal de discutir les conseqüències de les polítiques contra el terrorisme internacional.

Zamenhof: autor de l'esperanto

Boulton, Marjorie. *Zamenhof: autor de l'esperanto*. Barcelona: El Llamp, 1987.

És aquest un bon moment per recordar la figura històrica de Lluís Llàtzer Zamenhof, creador de la llengua auxiliar universal. El proper 15 de desembre es compliran 150 anys del seu naixement. A més, el passat setembre va fer 100 anys de la celebració del congrés mundial de Barcelona, inaugurat per l'aleshores alcalde en funcions Francesc Layret, i on el rei Alfons XIII va concedir a Zamenhof l'ordre d'Isabel la Catòlica. De fet, en aquella època, en rebia moltes de condecoracions i es reunia amb la classe política de primer nivell allà on anava. A propòsit, en aquell congrés es van celebrar també uns jocs florals en esperanto, on va guanyar un tal Carles Riba.

Zamenhof és, per damunt de qualsevol altra cosa, un home de pau, que va patir la persecució jueva des de ben petit i que a diferència d'altres que van optar decididament per la via sionista, va decidir superar tot nacionalisme ideant una forma de comunicació fàcil i neutral, creant l'esperanto com a idealisme utòpic que, de fet, va ser concebit en els seus anys d'adolescent.

La biografia de la Marjorie Boulton no és ni la primera ni la darrera ni tan sols la més acurada. Però com diu en Jordi Carbonell i Pinyol, traductor a la versió catalana, potser sigui la que equilibra més inspiradament la documentació erudita amb l'emotivitat del tema i és sens dubte una de les més estimades entre la comunitat esperantista. A través del recorregut que en fa l'autora aprenem que en Zamenhof va refer tot el seu projecte

de llengua de memòria, ja que el pare (que es guanyava la vida com a censor) va destruir el primer esborrany mentre ell estudiava medicina, per evitar-li problemes en el futur. Ens sobtarà també llegir fins a quin punt era un metge caritatiu i d'una gran humanitat, que fins i tot no cobrava als camperols més pobres. En definitiva, un llibre que ens permet conèixer l'itinerari vital d'un personatge que ha inspirat i (continua inspirant) iniciatives pacifistes arreu del món.

Mujeres ante la guerra.

Cynthia Cockburn. *Mujeres ante la guerra*. Barcelona: Icaria, 2009.

Cynthia Cockburn és una reconeguda investigadora que en els darrers anys s'ha centrat en l'estudi del gènere en conflictes armats i en processos de pau. És també una activista compromesa en la xarxa antimilitarista internacional de Dones de Negre. Aquest fet li ha permès accedir a altres dones activistes contra la guerra i ha donat lloc, en les seves paraules, a una recerca des de dins que té un propòsit d'acció: reforçar i donar informació a les pròpies organitzacions de dones que són objecte d'estudi.

Durant dos anys ha recollit les experiències i reflexions de dones en llocs tant distants com Sierra Leone, Colòmbia i l'Índia i també de dones situades als dos costats d'un conflicte (Israel-Palestina i l'ex Iugoslàvia). Les diferències que emergeixen i els debats al voltant del pacifisme tenen a veure amb el que ella anomena la localització: les posicions diferents que generen perspectives diverses en relació amb la guerra.

Malgrat això l'autora fa un primer esbós del feminisme antimilitarista transnacional i les seves aportacions teòriques. Afirmar que no es pot entendre el fet de la guerra sense tenir present la perspectiva de les dones perquè les relacions de gènere actuen en el terreny del militarisme i de la guerra. Així, el militarisme reforça el patriarcat i, al seu torn, el militarisme necessita el patriarcat: els homes fan la guerra, però la guerra també fa als homes. De la lectura d'aquest llibre es desprèn que si es vol treballar per a la desmilitarització i la pau de manera efectiva s'han de revisar i canviar les masculinitats i les relacions que genera el patriarcat.

ACTUALITAT

NOTÍCIES DEL MÓN

L'United States Institute of Peace ha fet vint-i-cinc anys

El mes d'octubre de 2009, l'United States Institute of Peace (USIP) ha celebrat vint-i-cinc anys. Es tracta d'una institució independent, no partidària, creada pel Parlament dels Estats Units d'Amèrica, tot seguint una idea compromesa dels pares fundadors dels Estats Units federals: "si cal tenir un Departament de Guerra, caldrà crear-ne també un de Pau".

L'USIP té tres objectius fonamentals: a) prevenir i resoldre conflictes internacionals violents; b) promoure l'estabilitat i el desenvolupament després de la fase bèl·lica dels conflictes; i c) incrementar arreu del món la capacitat, les eines i el capital humà ben entrenat en gestió de conflictes. Per fer-ho, malda per apoderar persones i institucions mitjançant coneixement, recursos i esforços de construcció i consolidació de la pau arreu del planeta.

Ens aquests vint-i-cinc anys el desplegament ha estat realment impressionat:

- * Ha passat de 3 persones contractades a 151.
- * Ha publicat 148 llibres (els primers l'any 1991) i més de 400 publicacions.
- * Ha concedit 2046 beques (a partir de 1986)
- * Ha tingut 549 professors visitants
- * Recentment, ha tingut activitat sobre el terreny a Afganistan, els Balcans, Colòmbia, Corea, Iraq, Libèria, Nepal, Nigèria, Sudan, Pakistan, Territoris Palestins i Uganda.

Tractat de Lisboa i altres notícies sobre la Unió Europea

La recent ratificació per part de la República Txeca del tractat de Lisboa ha fet que l'1 de desembre sigui la data més probable de la seva entrada en vigor. Alguns dels canvis més visibles que representa el nou tractat es donen a l'àmbit institucional, amb la creació d'un President del Consell de la Unió Europea. També destaca que l'Alt Representant per a la Política Exterior es converteix també en Vicepresident de la Comissió. Aquesta línia de reforçar la façana exterior de la UE es fa encara més evident amb la creació del Servei Europeu d'Acció Exterior, que està previst que creï més de 130 ambaixades, convertint-se així en la primera xarxa diplomàtica mundial. Enmig de tot aquest enrenou polític i diplomàtic la presidència de la UE recau sobre Espanya durant el primer semestre de 2010. Un escenari tant tempestuós pot convertir la presidència en un regal, però també en verí. El juliol de 2010 veurem quin n'és el balanç.

Acord per elaborar un Tractat de Comerç d'Armes

Divendres 30 d'octubre fou un dia històric: el Primer Comitè de l'Assemblea General de Nacions Unides, dedicat al desarmament, acordà un calendari clar per negociar un Tractat de Comerç d'Armes, adreçat a controlar les transferències d'armes convencionals, petites, lleugeres i pesades. Juliol de 2012 és la data prevista per celebrar la conferència que aprovaria el tractat. Ha estat clau que els Estats Units, tradicionalment contrari, votés a favor, juntament amb altres 152 països. Tanmateix, altres grans exportadors i importadors com Rússia i Xina van formar part del grup de 19 països que es va abstenir. El vot contrari, el de Zimbabwe.

Falta encara molt de temps i els entrebancs seran nombrosos i importants, per la qual cosa les regles procedimentals, en particular les relatives al sistema de votació, seran determinants. L'ICIP en farà seguiment i n'informarà periòdicament durant els 32 mesos que ens separen d'aquest moment.

Cal, per acabar, recordar el pes cabdal de la societat civil, sobretot de la campanya Armes Sota Control <<http://www.controlarms.org/es/>>, que des del 2003 malda per aconseguir el que ara és una realitat. La campanya està formada per Amnistia Internacional, Oxfam Internacional i la Xarxa Internacional d'ONG contra la proliferació d'Armes Lleugeres (IANSA, per les seves sigles en anglès), de la qual és membre la Fundació per la Pau <www.fundacioperlapau.org>.

La Conferència de les Parts sobre el Conveni Marc del Canvi Climàtic i el Protocol de Kyoto. Copenhague, 7-18 de desembre de 2009

El canvi climàtic ha entrat en l'esfera internacional amb força en l'àmbit dels grans mitjans de comunicació. Concretament, les polítiques relatives al canvi climàtic, en particular el relatiu a reducció i/o neutralització de les emissions de gasos productors de l'efecte hivernacle (GEH), estan al centre de l'agenda internacional des de la preparació de la conferència de Rio de Janeiro (1992) i la signatura del Conveni Marc sobre el Canvi Climàtic i, per tant, també al centre de les polítiques nacionals i estatals. Posteriorment, es produí una concreció dels compromisos, el Protocol de Kyoto. Justament la conferència de Copenhague té com a punt central la substitució a partir del 2012, del Protocol per un nou compromís respecte de les polítiques correctores.

Aquestes polítiques depenen d'acords, objectius i calendaris que es fixen internacionalment però que s'han de complir i executar a nivell nacional, amb un clar i evident risc de defecció, de no compliment en una o diverses fases del procés d'implementació.

El Conveni i el Protocol divideixen el món en dos grups: els països desenvolupats i els països del sud o en vies de desenvolupament. S'estimula els països de l'annex I a reduir llurs emissions dels tres primers GEH a reduir les emissions de l'any 2000 als nivells de 1990. S'estima també que, en virtut del Conveni, els països desenvolupats forniran assistència econòmica als països del sud. Hom espera també la col·laboració d'aquests països en el camp de la ciència i la transferència de tecnologia, per tal que els països del sud puguin adoptar tecnologies no perjudicials per al clima, mentre s'adapten als possibles impactes del canvi climàtic.

L'ICIP properament tractarà en detall el tema a través de diverses publicacions.

Web de les United Nations Climate Change Conference <<http://en.cop15.dk/frontpage>>.

Web de l'Internacional Institute for Sustainable Development <<http://www.iisd.org/>>.

Obertes les inscripcions al Fòrum 2010

Ja estan obertes les inscripcions i es poden presentar comunicacions i activitats al Fòrum 2010 que se celebrarà a Santiago de Compostela, del 9 al 13 de desembre de 2010. El Fòrum 2010 és una iniciativa promoguda pel Seminario Galego de Educación para la Paz i la Fundació Cultura de Pau. Es durà a terme, amb l'auspici de l'ONU i de la UNESCO.

Entre els objectius principals del fòrum trobem el de realitzar una anàlisi sobre l'estat de l'educació, la investigació i la cultura de la pau en l'actualitat tot intercanviant experiències i bones pràctiques. També té la voluntat de consolidar les xarxes de pau i promoure iniciatives legislatives de foment de l'educació i la cultura de la pau.

Web del Fòrum 2010 <<http://www.foro2010.org/index.php/ca/inici.html>>

ACTUALITAT

NOTÍCIES DE L'ICIP

L'ICIP enceta el segon cycle de conferències sobre el conflicte palestinoisraeli

Coincidint el seminari internacional a porta tancada que se celebra del 30 de novembre al 2 de desembre, l'ICIP ha organitzat el segon cycle de conferències sobre el conflicte palestinoisraelià.

Si en la primera edició es van analitzar les arrels, l'evolució i els costos humans, socials i econòmics del conflicte, així com la visió per part de l'observador extern, en aquesta ocasió, serà el torn dels negociadors palestins i israelians de Camp David i dels cooperants humanitaris a Gaza, tant palestins com internacionals, i s'analitzaran les iniciatives que s'estan duent a terme per superar el conflicte i construir la pau.

En la primera de les conferències públiques, la del dia 30 de novembre, que girarà entorn de les negociacions de Camp David, hi participaran Shlomo Ben-Ami, exministre israelià d'Assumptes Exteriors i cap de la delegació israeliana a Camp David; Saëb Erakat, diplomàtic palestí i cap de la delegació palestina a Camp David; Alberto Spektorowski, professor de la Universitat de Tel Aviv i assessor del ministre Ben-Ami en els negociacions de Camp David, i Hussein Agha, membre del St. Antony's College d'Oxford i expert en el conflicte.

L'ICIP estrena el seu Bloc amb un post sobre la situació de la pesca internacional a Somàlia

La directora de l'Institut, Tica Font, enceta el debat al Bloc de l'ICIP que té com a objectiu plantejar reflexions sobre cultura de pau.

L'Institut Català Internacional per la Pau (ICIP) ha estrenat "El Bloc de l'ICIP", una eina per a l'exposició d'idees i reflexions sobre cultura de la pau. D'aquesta manera, l'ICIP reforça la seva presència a la xarxa i obre un nou canal de comunicació per potenciar el debat entre la societat en temes de cultura de pau. El bloc es pot consultar a l'adreça següent: <http://blocs.gencat.cat/blocs/AppPHP/ICIP/>.

El primer post publicat, escrit per Tica Font, directora de l'ICIP, es titula "Mercenaris contra pirates de Somàlia" i enceta una reflexió oberta, plena d'interrogants, sobre la conveniència o no de la intervenció de l'Estat en la protecció de negocis o activitats privades, com ara la flota pesquera que feineja en aigües somalis, així com sobre els diversos aspectes a tenir presents.

En el Bloc de l'ICIP hi ha també un apartat d'enllaços a d'altres blocs de membres de la junta de govern de l'ICIP o d'entitats i institucions vinculades amb l'Institut, així com un recull d'enllaços d'interès sobre cultura de pau.

A banda del bloc, l'ICIP també compta amb un perfil a les xarxes socials Facebook <<http://www.facebook.com/icip.perlapau>> i Twitter <<http://twitter.com/ICIPeace>>.

La col·lecció ICIP Working Papers publica els tres primers números

L'Institut Català Internacional per la Pau (ICIP) ja ha publicat els tres primers números de la col·lecció ICIP Working Papers, que es poden consultar al web de l'ICIP. El primer número, escrit per Rafael Grasa i Amau Gutiérrez Camps, es titula *Conflict prevention and decentralized governance* <http://www.gencat.cat/icip/cat/butlleti_0/pdf/icipwp2009_01.pdf>. El segon és Prohibició de submissió a nou judici – regla del ne bis in idem – en el sistema interamericà de drets humans i en el dret comparat, de Priscila Akemi Beltrame; i el tercer, escrit per Albert Caramés, parla sobre ¿Eleccions el 2009? Avançaments i obstacles de la construcció de pau a Costa d'Ivori.

Els propers números previstos són Hezbollah's Identities and their Relevance for Cultural and Religious IR, de Pol Morillas, i The Quest for Regulating the Global Diamond Trade, de Frankziska Bieri.

Rafael Grasa, President de l'ICIP
Tica Font, Directora de l'ICIP
Javier Alcalde, Coordinador del número
Guifré Miquel, Coordinador de la revista electrònica

Han participat en aquest número:
Pablo Aguiar, Javier Alcalde, Jordi Armadans, Rosa Bergés, Catherine Charret, Tica Font, Mabel González Bustelo, Rafael Grasa, Elena Grau, Guifré Miquel, Maria Josep Parés, Antoni Pigrau, Doug Weir

Disseny/Maquetació: ComCom